

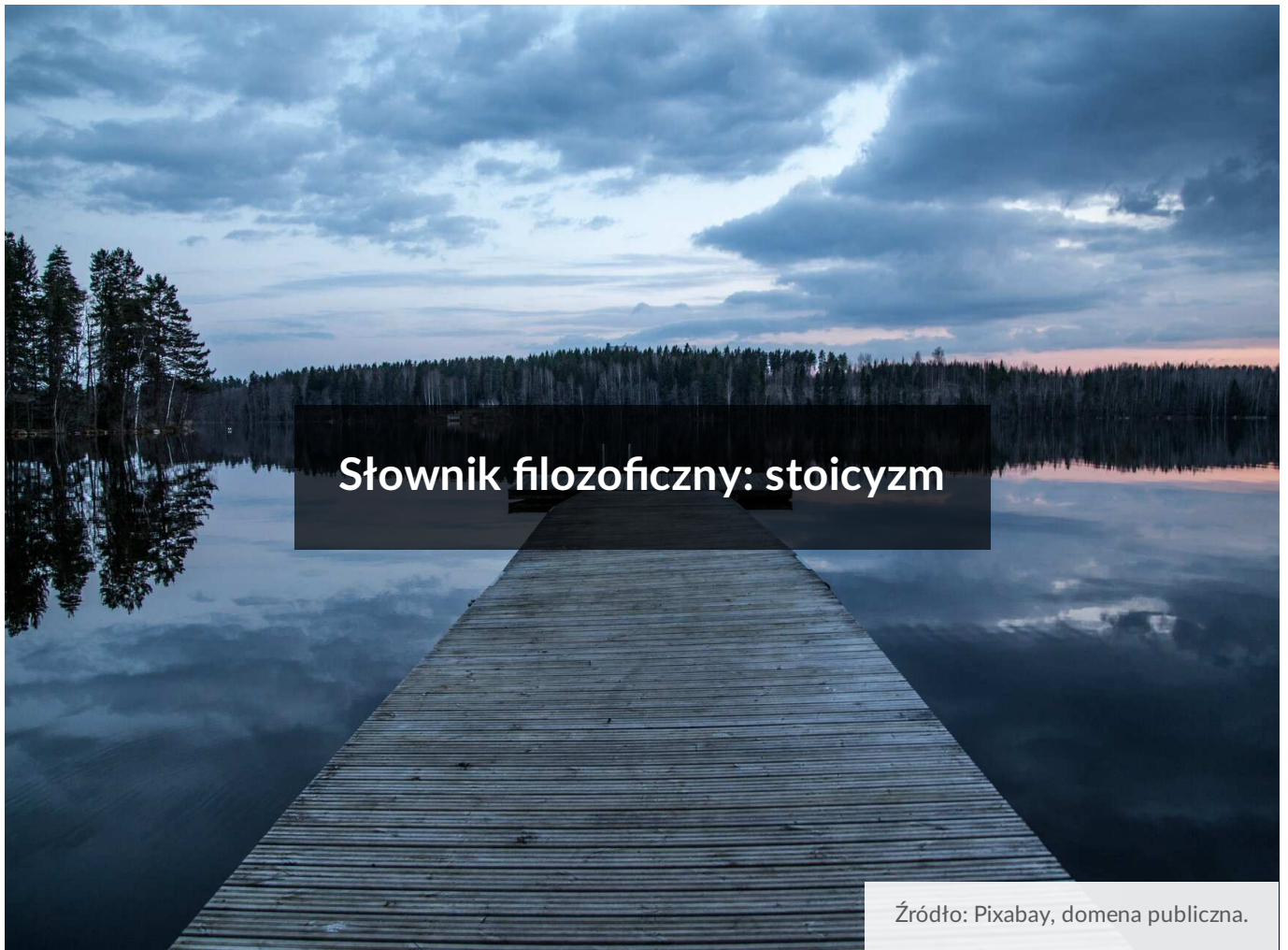
Słownik filozoficzny: stoicyzm

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Epiktet, *Diatryby*, tłum. L. Joachimowicz, Warszawa 1961.
- Źródło: Marek Aureliusz, *Rozmyślenia*, tłum. M. Reiter, Kęty 2001.
- Źródło: Diogenes Laertios, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, tłum. K. Leśniak, Warszawa 1988.

- Źródło: Sextus Empiryk, *Przeciw logikom*, tłum. I. Dąbska, Warszawa 1970.

Słownik filozoficzny: stoicyzm

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Ateńska stoa była miejscem handlu lub odpoczynku dla mieszkańców zmęczonych słonecznym żarem, a także idealną przestrzenią dla filozoficznych dysput. Stąd też wzięła swoją nazwę szkoła stoików, której przewodził Zenon z Kition. Stoicyzm rozumiemy dzisiaj jako postawę etyczną umożliwiającą osiągnięcie szczęścia niezależnie od warunków zewnętrznych, poprzez moralną dyscyplinę i powściągliwość w emocjach. W III wieku p.n.e. był to pełen system filozoficzny. Stał się dominującą filozofią starożytnego Rzymu i miał wyraźny wpływ na chrześcijaństwo.

Twoje cele

- Poznasz kontekst historyczny i charakter filozofii stoickiej.
- Prześledzisz rozwój stoicyzmu i scharakteryzujesz trzy jego okresy.
- Przeanalizujesz wpływ filozofii stoickiej na kształtowanie się myśli społeczno-politycznej.

Przeczytaj

Definicja

Nazwa **stoicyzm** pochodzi od Malowanego Portyku, inaczej Portyku Peizianaksa (gr. *he poikile stoa*). Była to jedna z najbardziej wpływowych szkół filozoficznych doby hellenizmu i zarazem całego okresu starożytnego. Założona została pod koniec IV w. p.n.e. przez Zenona z Kition. Koncepcje stoicyzmu rodziły się w opozycji zarówno wobec epikureizmu, jak i platonizmu oraz arystotelizmu. Stoicyzm odrzuca istnienie rzeczywistości transcendentnej, stając na stanowisku materialistycznego [monizmu panteistycznego](#). Podobnie jak inne nurty hellenizmu, najważniejszym elementem koncepcji stoickich była etyka, w której kryterium słuszności postępowania jednostki przyznane jest jej – zachowaniu siebie. Stoicką odpowiedzią na sytuację społeczno-polityczną powstałą na przełomie IV i III w. była koncepcja [kosmopolityzmu](#).

Tło historyczne

Pewne zmiany w doktrynie stoicyzmu wprowadzone w jego średnim okresie wynikają z jednej strony z reakcji na krytykę ze strony sceptycyzmu akademickiego, z drugiej zaś, z wpływów mentalności i archetypu duchowego Rzymu (zmysł praktyczny i polityczny) – Panaitios przebywał w Rzymie, w kręgu Scypionów, miał stałe kontakty z elitami rzymskimi.

Charakteryzując tło historyczne i ewentualny wpływ historycznego kontekstu na koncepcje stoickie, trzeba pokrótce odnieść się do każdego okresu z osobna. Powstanie stoicyzmu pod koniec IV w. p.n.e. nastąpiło w okresie ogromnych przeobrażeń społeczno-politycznych. Najistotniejszymi wydarzeniami są upadek polis i związanego z nią dorobku intelektualnego, który przyniósł ze sobą pewną dyskredytację klasycznych kierunków filozoficznych, a także powstanie, z tych samych powodów, epikureizmu. Stoicyzm miał z jednej strony wypełnić lukę po platonizmie i perypatetykach, z drugiej zaś stać się alternatywą dla hedonistycznego epikureizmu. Powstanie i rozwój neostoicyzmu nastąpiło w Rzymie.

Niemalý wpływ na wzrost zainteresowania filozofią w ogóle, a stoicyzmem w szczególności, miał upadek republiki i związane z tym ograniczenie możliwości aktywności politycznej. Fakt, że neostoicyzm zrodził się w Rzymie, miał swe odbicie w jego intelektualnym charakterze, który wyraził się zainteresowaniem niemal wyłącznie problematyką etyczną.

Doktryna

Według stoików filozofia dzieli się na trzy działy: fizykę, etykę i logikę. Choć zgodzić się trzeba z twierdzeniem, że ze względów metodologicznych analiza stoickiej logiki powinna by zająć pierwsze miejsce przy analizie koncepcji tego nurtu, to jednak ze względu na ograniczone miejsce, a także na fakt, że „w starej szkole stoickiej logika, mimo że była opracowywana i studiowana sumiennie (a przez Chryzypa wręcz zajadle), strukturalnie pozostaje na marginesie i powierzchni systemu”, rozważania nad nią zostaną w niniejszym materiale pominięte.

Fizyka

Początkiem analizy będzie więc stoicka fizyka, pełniąca w systemie nurtu funkcję ontologii. Najbardziej charakterystyczną, a zarazem najistotniejszą cechą ontologii stoickiej jest panteistyczny monizm materialistyczny. W świecie istnieją dwie zasady: czynna i bierna. Zasada bierna to materia, zasada czynna to rozum (*ho logos*). Bóg u stoików nie jest czymś oddzielnym od materii, nie stoi poza światem materialnym, wprost przeciwnie, jest z tym światem tożsamy. Substancją Boga jest bądź „cały świat i niebo” (Zenon, Chryzyp, Poseidonios), bądź „coś podobnego, do powietrza” (Antypater), bądź „sfera gwiazd stałych” (Boetos).

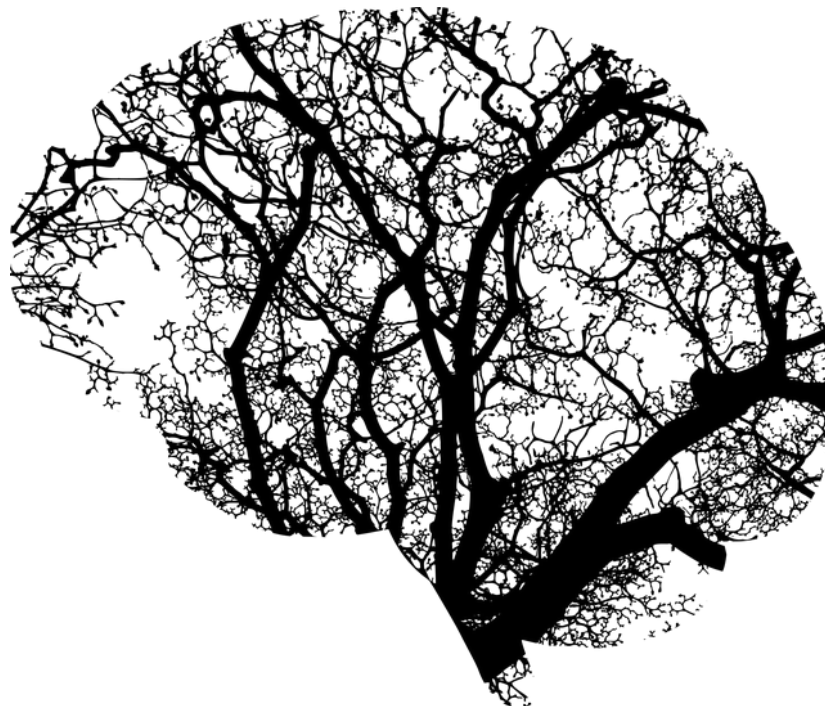
Według stoików Bóg jest więc tym samym co natura.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Kwintesencją stoickiego panteizmu jest więc teza, iż Bóg jest twórcą, który przenika wszystkie rzeczy w całości i częściach. Jest więc to panteizm materialistyczny, w ramach którego nie ma miejsca na rzeczywistość „pozacielesną”. Zwieńczeniem fizyki-ontologii stoickiej jest koncepcja Opatrzności-Przeznaczenia. Co godne podkreślenia, Opatrzność ta nie ma charakteru transcendentnego wobec świata, lecz immanentny. Jest stwierdzeniem istnienia w świecie zasady finalności. Niejako koniecznym wnioskiem wyprowadzonym z tej zasady jest przyjęcie, że wszystko w świecie ma swoje Przeznaczenie, które rozumiane jest przez stoików jako rozumna zasada kierująca światem. Opisane powyżej koncepcje ontologiczne (fizyczne) stanowią fundament, na którym wzniesiona zostaje konstrukcja systemu etycznego.

Etyka

Można zaryzykować tezę, że wszystkie najważniejsze koncepcje etyczne starożytnej Grecji, zarówno okresu klasycznego, jak i hellenistycznego, za cel życia ludzkiego uznają dążenie do szczęśliwości. Różnice wynikać będą z tego, jak to szczęście poszczególni filozofowie określają, i jaką metodą przy tym określaniu się posługują.

Jeśli chodzi o stoicyzm, to rozum badający naturę jest jedyną miarą tego, do czego człowiek dążyć powinien, co powinien mieć na uwadze, określając podstawy etyki. W ten sposób określają stoicy, czym jest „pierwszy popęd”, widząc w nim naturalne dążenie każdego organizmu do zachowania siebie i swojego ustroju. W ten sposób odrzucają to, co danemu organizmowi szkodzi, a przyjmują to, co dla niego korzystne.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Ludzki rozum poznaje naturę tak swoją, jak i wszechświata. Odkrywa, że światem rządzi jedno prawo – *Logos*. Zauważa także, że wszystko ma swe przeznaczenie, że wszystko dzieje się z konieczności. Konieczności zaś przeciwstawić się nie sposób. Jedynym skutkiem oporu przeciw temu, co konieczne, jest brak szczęścia. W mocy ludzkiej jest jedynie to, aby zasady rządzące wszechświatem rozumowo poznać i dostosować się do nich. Efektem tego rozumowania jest przyjęcie, że pewne rzeczy są od nas zależne (stanowią jakby naszą własność), pewne zaś nie. Do rzeczy od nas zależnych zaliczali sądy, popędy, pragnienia itd. Postępując rozumnie, czyli używając jedynie swojej własności i nie zwracając uwagi na resztę, człowiek zachowa siebie i osiągnie szczęście. W przeciwnym wypadku, człowiek sam czyni siebie niewolnikiem, uniemożliwiając sobie osiągnięcie szczęścia.

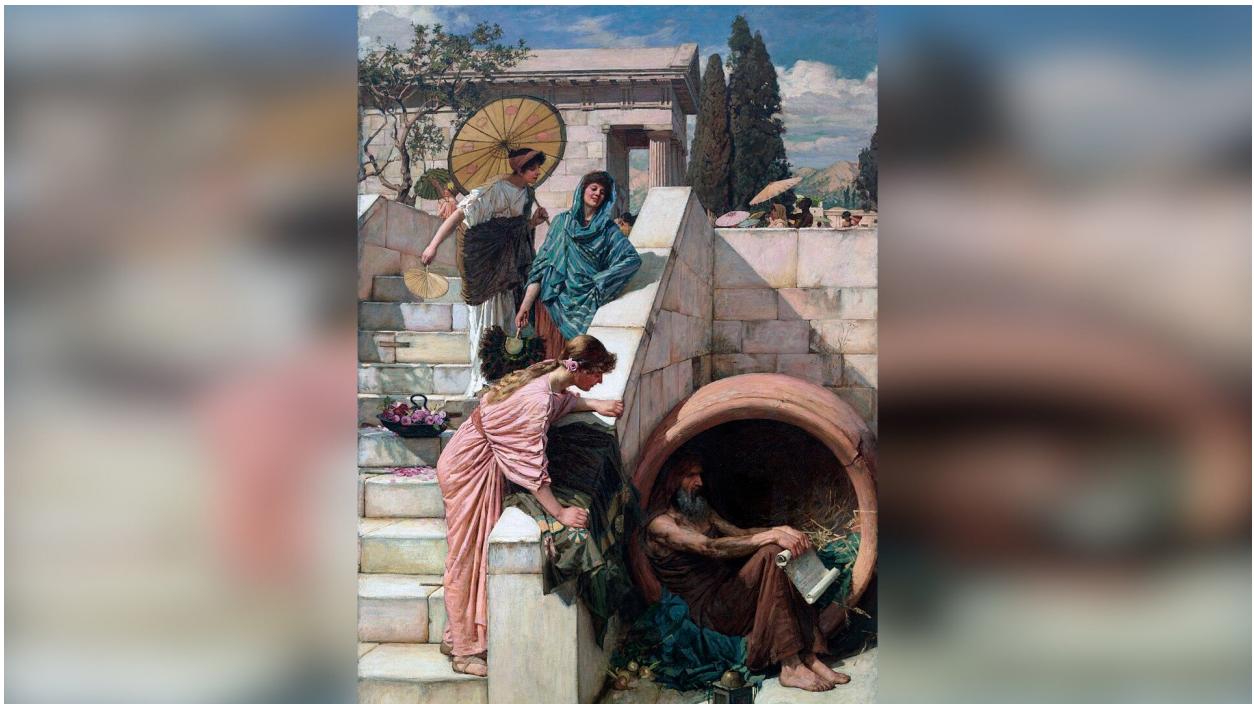
Problematyka społeczno-polityczna

Nie ulega wątpliwości, że fundamenty etyki stoickiej są indywidualistyczne. Punktem wyjścia jest przecież chęć zachowania siebie. We wnioskach wyprowadzonych z tego indywidualizmu, stoicy nie idą jednak drogą wskazaną przez Epikura, wyrażoną

w zasadzie „żyj w ukryciu!” – *lathe biosas*. Wprost przeciwnie, punktem wyjścia w refleksji dotyczącej życia społecznego jest krytyka koncepcji epikurejskiej.

W przeciwieństwie zatem do epikureizmu, ale zmieniając również tradycyjną formułę arystotelesowską *zoon politikon*, stoicyzm stoi na stanowisku, iż człowiek jest z natury istotą społeczną, „zwierzęciem społecznym” (*zoon koinonikon*).

Z perspektywy stoicyzmu odrzucenie naturalnych więzi społecznych wprowadza całkowity chaos w życie jednostki, powodując że wszelka działalność wychodząca poza zaspokajanie potrzeb zmysłowych traci jakikolwiek sens. Pośrednim dowodem, iż stan rzeczywisty jest odmienny (ludzie są społeczni), jest fakt, że zwolennicy tezy o niespołecznej naturze człowieka dowodzą czegoś przeciwnego samym faktem argumentowania. Życie wspólnotowe w koncepcjach stoików przekracza tradycyjne ramy greckiej polis, przekracza także ramy imperiów – czy to macedońskiego czy rzymskiego.

Ludzka natura społeczna wynika z cechy gatunkowej i jako taka nie zna ważniejszych więzi niż więź ogólnoludzka. Wniosek może być jeden – rozum wskazuje człowiekowi, że jego miejscem jest życie we wspólnocie. Rozum ludzki, jak mówiono już wyżej, jest częścią Rozumu-Logosu rządzącego światem. Od tego Rozumu wywodzą się wszystkie istoty rozumne – bogowie i ludzie. Wypływające z tego wnioski muszą mieć charakter kosmopolityczny.

Źródło: John William Waterhouse, *Diogenes – „obywatel świata”*, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Zasada kosmopolityczna, wzbogacona o aspekty praktyczny i prawny, prowadzi do tezy, o nie tylko wspólnotowym, ale i państwowym charakterze więzi między istotami rozumnymi. Mówiąc inaczej, przyjęcie ontologicznej tezy o rządach Rozumu, doprowadza do postulatu Państwa Światowego ludzi i bogów. Dostrzec można w stoicyzmie pewne ograniczenia zasady kosmopolityzmu, choć ze względu na fakt, iż mają one również charakter kosmopolityczny, należałoby mówić jedynie o ograniczeniu powszechności tej zasady. Chodzi mianowicie o to, że skoro przesłanką kosmopolityzmu jest rozum, to nie sposób nie dostrzec, że nie można tu mówić o równości, i to nie tylko w stopniu zaawansowania w mądrości (to byłaby [aporia](#) niewielka), lecz w samym pragnieniu wyboru drogi mądrości. Zatem wspólnota (państwo) bogów i ludzi potencjalnie dotyczy wprowadzie wszystkich ludzi, w praktyce jednak, będąc wspólnotą (państwem) rozumu, ograniczona będzie ze strony ludzi do mędrców.

Nawiązania

Duży wpływ wywrą koncepcje stoików na filozofię Marka Tulliusza Cyncerona, uwidacznia się to m.in. w jego kosmopolityzmie. Stoicyzm będzie przenikał także do myśli chrześcijańskiej. Etyka stoików okazała się zbieżna w wielu miejscach z etyką chrześcijańską, co sprawiło, że myśliciele chrześcijańscy zainteresowali się takimi postaciami jak Seneka.

Oponenci

Najważniejszymi oponentami stoicyzmu byli przedstawiciele sceptycyzmu akademickiego (Arkesilaos z Pitane ok. 318-242 p.n.e., Karneades z Cyreny ok. 213-129 p.n.e.). Krytykowali oni przede wszystkim stoickie kryterium prawdy, którym dla stoików było [przedstawienie kataleptyczne](#).

” Sextus Empiryk

Przeciw logikom

Przeciw takim to wypowiedziom stoików oponował Arkezylaos, pokazując że rzeczywiste ujęcie nie jest żadnym kryterium pośrednim między wiedzą a mniemaniem. To bowiem, co nazywa się rzeczywistym ujęciem i zgadzaniem się na podstawie przedstawienia

kataleptycznego, powstaje albo w mądrym, albo w głupim. Ale, jeśli powstaje w mądrym, jest wiedzą, a jeśli w głupim – mniemaniem; i nic innego poza tym nie zasługuje na tę nazwę. Jeżeli zaś rzeczywiste ujęcie jest zgadzaniem się na podstawie przedstawienia kataleptycznego, to nie istnieje w ogóle – po pierwsze dlatego, że zgadzanie się nie jest dziełem przedstawienia, tylko rozumu, zgadzanie się bowiem przynależy do sądów, a po drugie dlatego, że nie znajdzie się żadne takie prawdziwe przedstawienie, które by nie mogło stać się fałszywym, jak na to wskazuje wiele różnorodnych czynników. Ale gdyby nie istniało przedstawienie kataleptyczne, nigdy nie powstałoby rzeczywiste ujęcie; jest ono bowiem zgadzaniem się na podstawie przedstawienia kataleptycznego. A gdy nie istnieje rzeczywiste ujęcie, żadna rzecz nie może być ujęta. A skoro wszelkie rzeczy są nieujmowalne, to wynika stąd – nawet zdaniem stoików – że mędrzec zawiesza swój sąd. [...] Karneades zaś nie tylko stoikom, ale i wszystkim swym przeciwnikom przeciwstawił się w sprawie kryterium. I tak ogólnie przeciw wszystkim skierowany jest pierwszy jego argument, z pomocą którego ustala, że nie istnieje w ogóle żadne kryterium prawdy: ani rozum, ani spostrzeżenie, ani przedstawienie, ani żadna z rzeczy; wszystkie razem bowiem wprowadzają nas w błąd. [...] nie każde przedstawienie można uznać za kryterium prawdy, ale tylko wtedy [wolno to uczynić], jeżeli jakieś jest prawdziwe. Tymczasem – ponieważ żadne nie jest w tym rodzaju prawdziwe, żeby nie mogło stać się fałszywym, a dla każdego, które wydaje się prawdziwe, znajdzie się, nie różniące się od niego, fałszywe – przeto kryterium polegałoby na wspólnym przedstawieniu tego, co prawdziwe i tego, co fałszywe. Lecz wspólne dla tych rzeczy przedstawienie nie jest przedstawieniem kataleptycznym, a nie będąc kataleptycznym, nie będzie stanowić kryterium.

Słownik

apatia

(gr. *apateia* – nieodczuwanie, nieodczuwalność) cecha typowa dla nurtów filozoficznych epoki hellenistycznej, zwłaszcza dla stoicyzmu i sceptycyzmu, polegająca na tym, że nie odczuwa się żadnych emocji i uczuć, dzięki czemu zachowuje się duchową niezależność względem świata

aporia

(gr. *aporía* – bezdroże, trudność, bezradność) trudność w rozumowaniu, pozornie niedająca się przewyciężyć

kosmopolityzm

(gr. *kosmopolítēs* – obywatel świata) w najszerszym znaczeniu postawa społeczna zakładająca, że „ojczyzną człowieka jest cały świat”

monizm panteistyczny

(gr. *monos* – jedyny; gr. *pantos* – wszystko, gr. *theos* – bóg) stanowisko zakładające, że natura ma zarówno cechy materii, jak i ducha

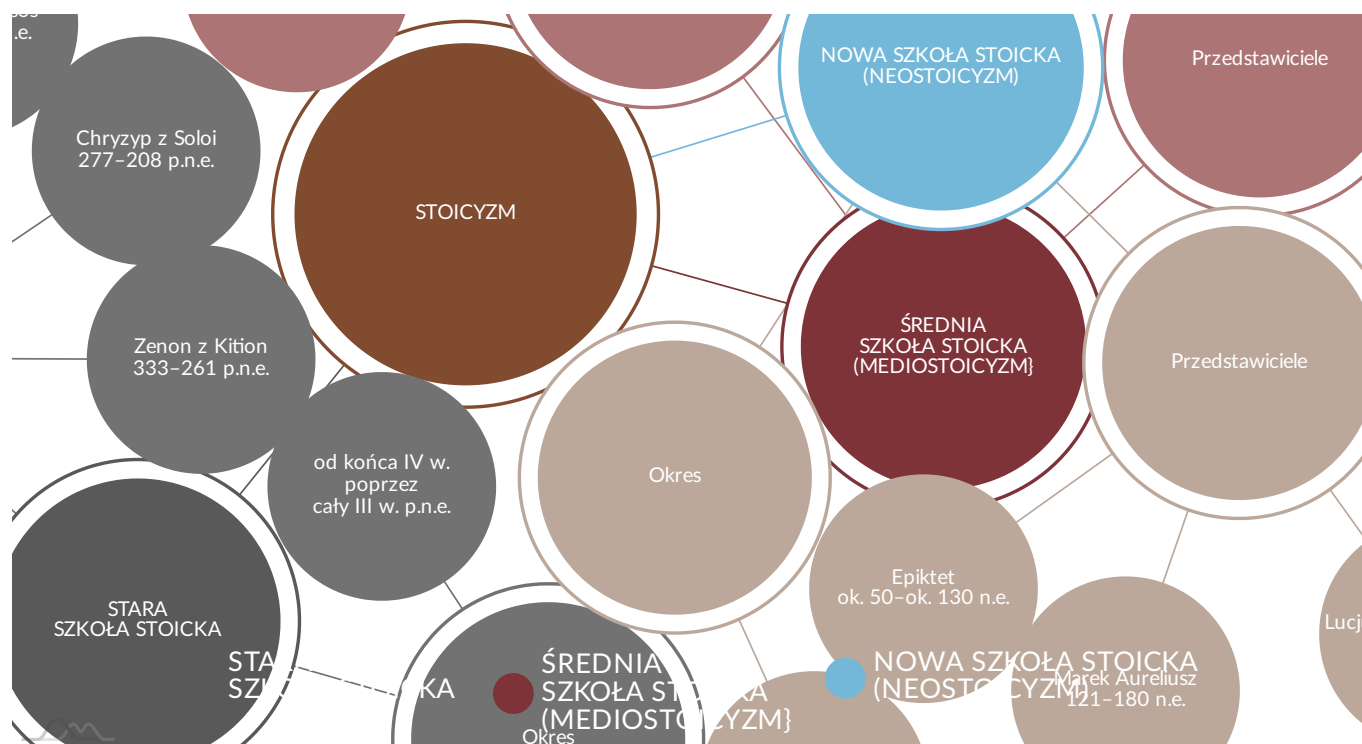
przedstawienie kataleptyczne

(gr. *kataleptike* – chwytanie, *fantasia* – wyobrażenie) przedstawienie opierające się nie tylko na wrażeniu zmysłowym, lecz także, które uzyskało także przyzwolenie znajdującego się w duszy logosu

Mapa myśli

Rozwój stoicyzmu

Stoicyzm charakteryzuje się tym, że w przeciwieństwie do większości innych szkół, ponadpięciusetletni okres jego żywotności oraz od początku otwarty charakter dyskusji zaowocowały znaczną ewolucją jego koncepcji. Stoicyzm dzielony jest na trzy równoprawne i równoważne okresy.

Ćwiczenie 1

W stoicyzmie wyróżnia się...

1 okres.

3 główne nurty.

3 okresy.

1 główny nurt.

Ćwiczenie 2

Wybierz nazwy okresów w stoicyzmie.

nowa szkoła stoicka

późna szkoła stoicka

stara szkoła stoicka

wczesna szkoła stoicka

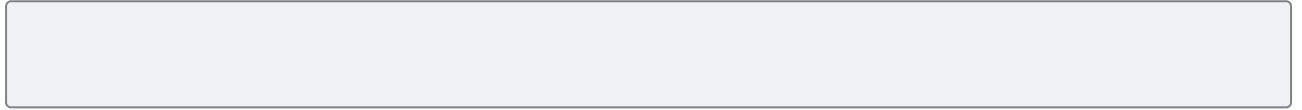
średnia szkoła stoicka

Ćwiczenie 3

Wymień najważniejszych przedstawicieli w dziejach stoicyzmu.

Ćwiczenie 4

Na podstawie mapy i posiadanych już wiadomości omów okoliczności formowania się poszczególnych etapów stoicyzmu.

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj nagrań i odpowiedz, jaka była stoicka koncepcja wszechświata.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P7aF6LZQR>

Diogenes Laertios

Żywoty i poglądy słynnych filozofów

Wedle stoików we wszechświecie istnieją dwie zasady (hai archai): czynna i bierna. Zasada bierna jest to substancja bezjakościowa – materia, zasada czynna, to tkwiący w niej rozum (ho logos) – bóg. On bowiem, będąc wiecznym, z całego zasobu materii tworzy wszystkie rzeczy. (...) Świat stoicy rozumieją trojako: najpierw nazywają go samym bogiem, nosicielem jednorodnej jakości wszelkiej substancji (he ousia); jest on niezniszczalny i niestworzony, i jest twórcą ładu we wszechświecie; to on po upływie czasów wchłonie w siebie całą substancję i znowu ją z siebie zrodzi.

Źródło: Diogenes Laertios, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, Warszawa 1988.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P7aF6LZQR>

Epiktet

Diatryby

Za wszystko, co się dzieje w świecie, łatwo jest wielbić Opatrzność, jeżeli ma ktoś w sobie te dwie zalety: zdolność spostrzegania dobrodziejstw, które mu przypadły

w udziale, i wdzięczność. (...) A przecież z samego urzędnika dzieł wykonanych zwykliśmy niezbitnie wnosić, że są one z całą pewnością tworem jakiegoś mistrza, w żadnym zaś razie ślepego przypadku. Jeżeli zatem każde z dzieł ludzkich jawnie wskazuje na mistrza, to czyliż rzeczy widzialne i samo widzenie, i światło nie miałyby jawnie na niego wskazywać?

Źródło: Epiktet, *Diatryby*, Warszawa 1961.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P7aF6LZQR>

Marek Aureliusz

Rozważania

W ogóle bowiem istnieje jedna harmonia. A jak z wszystkich ciał wszechświat wypełnia się w ciało tak pełne, tak z wszystkich przyczyn wypełnia się całość, przyczyna najwyższa: los. (...) Często rozmyślaj nad związkiem wszystkiego we wszechświecie i wzajemnym rzeczy stosunkiem. Albowiem wszystko jest jakby związane nawzajem i wszystko w myśl tego jest sobie przyjazne. Jedno bowiem jest skutkiem drugiego. A to wskutek tonicznego ruchu i zgodności, i jedności materii. (...) Wszystko jest nawzajem powiązane, a węzeł to święty. A zgoła nic nie ma, co by nawzajem było sobie obce. Ułożone to bowiem zostało we wspólny ład i współtworzy porządek w porządku tego samego świata. Jeden bowiem jest świat, a składa się nań wszystko, i bóg jeden we wszystkim, i jedna istota, i jedno prawo, jeden rozum wspólny wszystkich stworzeń rozumnych i prawda jedna. I jeden wreszcie ideał doskonałości stworzeń o wspólnym pochodzeniu i wspólnym rozumie.

Źródło: Marek Aureliusz, *Rozważania*, Kęty 2001.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P7aF6LZQR>

Diogenes Laertios

Żywoty i poglądy słynnych filozofów

Świat jest kierowany przez rozum i opatrność (he pronoia), jak mówi Chryzyp w piątej księdze O opatrności i Poseidonios w trzeciej księdze O bogach, bo rozum przenika każdą jego część, podobnie jak dusza w człowieku, ale pewne części więcej, inne zaś mniej. W jednych ujawnia się jako sprawność, np. w nogach lub w nerwach, w innych zaś jako rozum, kierująca część duszy. Cały świat jest zatem istotą żywą, obdarzoną duszą i rozumem. Ma też czynnik kierujący, którym jest eter (...). Ten najczystszy eter uważają też stoicy w pierwszym rzędzie za boga, który niejako w sposób zmysłowo dostrzegalny przenika wszystko, co żyje w powietrzu, wszystkie zwierzęta i rośliny, a także samą ziemię jako siła twórcza. (...) W dziele O przeznaczeniu Chryzyp twierdzi, że wszystko dzieje się zgodnie z przeznaczeniem; to samo pisze Poseidonios w drugiej księdze O przeznaczeniu, Zenon oraz Boetos w księdze pierwszej O przeznaczeniu. Przeznaczenie definiują stoicy jako łańcuch przyczyn wszystkiego, co istnieje, albo jako rozumną zasadę kierującą światem.

Źródło: Diogenes Laertios, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, Warszawa 1988.

Polecenie 2

Na podstawie definicji, nagrań i własnych obserwacji zanotuj cechy charakterystyczne dla postawy stoickiej.

Stoicyzm

postawa życiowa i intelektualna rozpowszechniona i biorąca swą nazwę od szkoły stoików;

celem postawy stoickiej jest życie zgodne z cnotą, pojmowaną jako harmonia rozumnych działań człowieka, opartych na porządku racjonalnej natury; cechuje ją stała samoświadomość i odczuwanie siebie jako części kosmosu, spokój wewnętrzny, opanowanie afektów, niewzruszoność wobec tego, co od człowieka nie zależy, dające wolność i szczęście; stoicyzm, poprzez dzieła stoików rzymskich, zwłaszcza Marka Aureliusza, Seneki Młodszeo i Epikteta z Hierapolis, kształtował postawę życiową od starożytnego chrześcijaństwa, poprzez średniowiecze po czasy współczesne.

encyklopedia.pwn.pl

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Słownik filozoficzny: stoicyzm

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

1. Filozofia starożytna. Uczeń opanowuje następujące treści nauczania zawarte w podstawie programowej do filozofii zakresu podstawowego:

5) epikureizm i stoicyzm jako dwa paradygmaty etyki (punkt IX);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji. Uczeń:

- pozna kontekst historyczny i charakter filozofii stoickiej;
- prześledzi rozwój stoicyzmu i scharakteryzuje trzy jego okresy;
- przeanalizuje wpływ filozofii stoickiej na kształtowanie się myśli społeczno-politycznej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- mapa myśli;
- audiobook;
- esej filozoficzny.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;

- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Prowadzący zajęcia loguje się na platformie, wyświetla temat lekcji oraz cele. Wspólnie z uczestnikami zajęć ustala kryteria sukcesu.
2. **Raport z przygotowań.** Nauczyciel, za pomocą raportu dostępnego w panelu użytkownika, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji. Następnie inicjuje dyskusję, zadając pytanie: *Jak współcześnie mogłoby wyglądać realizowanie założeń stoicyzmu?*

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel dzieli klasę na grupy. Każdej z nich zadaje do opracowania zagadnienia z sekcji „Przeczytaj”. Zespoły pracują według ustalonego porządku:
 - grupa 1: definicja;
 - grupa 2: tło historyczne;
 - grupa 3: doktryna;
 - grupa 4: nawiązania i oponenty.Uczniowie przygotowują krótkie wystąpienia z syntezą przydzielonego materiału. Po wyznaczonym czasie zespoły prezentują efekty swojej pracy.
2. **Praca z multimediami.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Mapa myśli”. Odczytanie poleceń do multimediu: *Wymień okresy i najważniejszych przedstawicieli w dziejach stoicyzmu. oraz Omów okoliczności formowania się poszczególnych etapów stoicyzmu.* Wspólna praca całego zespołu klasowego nad odpowiedziami.
3. **Praca z multimediami nr 2.** Nauczyciel wyświetla multimediu z sekcji „Audiobook”. Tym razem uczniowie pracują w parach, przygotowując odpowiedzi

na pytania: *Jaka była stoicka koncepcja wszechświata?* oraz *Jakie są cechy charakterystyczne dla postawy stoickiej?*. Po wyznaczonym czasie pary łączą się w czwórki i wspólnie omawiają swoje odpowiedzi, uzupełniając zawarte w nich wnioski i wiadomości. Nauczyciel pilnuje porządku pracy, pełni funkcję doradcy i udziela uczniom informacji zwrotnej.

4. Uczniowie w parach opracowują quiz sprawdzający wiedzę z całej lekcji. Po określonym czasie wymieniają się przygotowanymi pytaniami z inną parą uczniów. Następnie wspólnie komentują swoje odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”, omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz esej na temat: *Dlaczego stoicyzm jest atrakcyjny dla współczesnego człowieka?*

Materiały pomocnicze:

- Tatkiewicz W., *Historia filozofii*, Warszawa 2005.
- Reale G., *Historia filozofii starożytnej*, t. 3, tłum. E.I. Zieliński, Lublin 1999.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Mapa myśli” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.